

PROBLEMATYKA EGZAMINU MAGISTERSKIEGO SPECJALIZACJA TRANSLATOLOGICZNA

TRANSLATOLOGIA

1. **Translatologia jako nauka o przekładzie.** Przedmiot i zadania translatologii.
2. **Pojęcie przekładu.** Rodzaje tłumaczeń w zależności od formy realizacji językowej (ustny, pisemny, mieszany) i od relacji czasowej z momentem aktu mowy (synchroniczny, konsekutywny). Rodzaje przekładu: dosłowny, wolny, adekwatny. Tłumaczenie robocze – jego zalety i wady. Inwariant w przekładzie. Klasyfikacja przekładu w zależności od rodzaju znaku językowego (**przekład wewnątrzjęzykowy, międzyjęzykowy, intersemiotyczny**). **Przekład filmowy.** Wersja z napisami, wersja lektorska i dubbing – ich zalety i wady.
3. **Tłumaczenie automatyczne, historia rozwoju.** Słowniki elektroniczne, przeznaczone do wykorzystania w systemach tłumaczenia automatycznego. Programy typu Translation Memory. Zasady pracy pakietu SDL Trados. Podstawowe wiadomości o funkcjach SDL Trados Translator's Workbench i TagEditor. Internet w pracy tłumacza. Wyszukiwanie informacji.
4. **Warsztat tłumacza.** Charakterystyka podręcznego zasobu słowników i kompendiów tłumacza. Klasyfikacja błędów i potknięć w przekładzie. Rola i funkcja przypisów w przekładzie.
5. **Historia translatologii.** Ewolucja ogólnych poglądów na temat przekładu ze szczególnym uwzględnieniem historii przekładu w Rosji. Rosyjskie teorie przekładu literackiego. Wybitni tłumacze polscy i rosyjscy. Status tłumacza w Rosji i w Polsce dawniej i dziś – najważniejsze daty. Recepcja literatury rosyjskiej w Polsce na podstawie analizy bieżących nowości wydawniczych.
6. **Krytyka literacka a krytyka przekładu literackiego.** Miejsce krytyki przekładu literackiego w translatologii (cele i zadania).
7. **Stylistyczne aspekty przekładu.** Pojęcie stylu i stylistycznego nacechowania jednostek językowych. Stylizacja a przekład.
8. **Ekwiwalencja i jej poziomy.**
9. **Strategie egzotykcji i adaptacji,** archaizacji i uwspółcześnienia w przekładzie.
10. **Transformacje przekładowe** - leksykalno-semantyczne i syntaktyczne: konkretyzacja, generalizacja, substytucja, tłumaczenie antonimiczne, amplifikacja i redukcja, opuszczenie, inwersja itp. Istota chwytów translatorskich: transkrypcji, transliteracji i kalkowania.

11. **Jednostki translatorskie**: specyfika przekładu leksyki nacechowanej emocjonalnie. Tłumaczenie idiomów, przysłów, porzekadeł, aforyzmów, skrzydlatych słów oraz wtrąceń tekstów precedensowych.
12. Tłumaczenie **nazw własnych** (antroponimów i toponimów). Przekaz nazwisk i imion znaczących w tłumaczeniu.
13. Funkcja i rodzaje **tytułu**. Strategie tłumaczenia tytułów.
14. **Nieprzekładalne w przekładzie** – szerokie i wąskie ujęcie zagadnienia. Pojęcie leksyki bezekwiwalentnej. Problem przekazu realiów. Środki i sposoby oddania kolorytu lokalnego i historycznego w przekładzie. Odtworzenie w przekładzie kalamburów, etymologii ludowej itp.
15. **Intertekstualność** w przekładzie.
16. **Kulturotwórcze aspekty przekładu**.
17. Strategie tłumaczenia **literatury dla dzieci**.
18. Sposoby przekazania **humoru** i zachowania efektu komizmu w przekładzie.
19. Pojęcie **kanonu** w literaturze i w przekładzie. Definicje, polemiki, przykłady.

KULTURA ROSYJSKA

1. **Periodyzacja dziejów kultury rosyjskiej**. Charakterystyka poszczególnych okresów: Ruś pogańska (988 roku), kultura Rusi Kijowsko-Nowogrodzkiej (988–1237), kultura czasów niewoli mongolskiej (1237–1480), kultura Państwa Moskiewskiego (XV–XVI wiek), kultura Rusi Moskiewskiej XVII wieku, kultura Rosji XVIII w., kultura Cesarstwa Rosyjskiego (1801–1917), kultura okresu radzieckiego w kraju i na emigracji (1917-1991), rosyjska kultura i rzeczywistość polityczna Federacji Rosyjskiej po 1991 roku.
2. **Elementy kultury ludowej** (mentalność, świadomość estetyczna itp).
3. **Prawosławie** i jego oddziaływanie kulturowe.
4. **Reformy Piotra I** (przejście od światopoglądu średniowiecznego do nowożytnego; czas: kalendarz; sekularyzacja życia publicznego i prywatnego; nowe instytucje kulturalne; wybitne postacie).
5. Najważniejsze **zabytki architektury Moskwy i Petersburga**: architekci i ich dzieła, style (neoklasycyzm, „neoruski”, secesja), wpływy rodzime i obce.

6. **Wybitni malarze** rosyjscy XVIII–XIX wieku i ewolucja sztuki malarskiej. Od akademizmu (K. Briułłow, F. Bruni) do wolności twórczej: narodziny realizmu (A. Wenecjanow, O. Kiprienski, W. Tropinin, P. Fiedotow). Bunt w petersburskiej Akademii Sztuk Pięknych i fenomen „pieriedwiżniczestwa”. Oblicza realizmu w malarstwie: portret (I. Kramskoj, I. Riepin, N. Jaroszenko, W. Sierow), pejzaż (A. Sawrasow, I. Szyszkin, W. Polenow, A. Quingi), obyczajowość (G. Miasojedow, W. Pierow), malarstwo historyczne (W. Surikow, N. Gay, W. Wiereszczagin), malarstwo marynistyczne (I. Ajwazowski), stylizacja baśniowa (W. Wasniecow).
7. **Muzyka rosyjska XIX wieku**: powstanie szkoły narodowej (M. Glinka, A. Dargomyżski); „Potężna gromadka” jako przejaw „pieredwiżniczestwa” w muzyce (A. Borodin, M. Musorgski, M. Bałakiriew, C. Cui, N. Rimski-Korsakow); neoromantyzm końca XIX wieku: P. Czajkowski. Inspiracje literackie w dziełach muzycznych.
8. Podstawowe **etapy rozwoju sztuki teatralnej** XVIII – początku XX wieku: powstanie teatru publicznego; wielkie teatry dramatyczne – Aleksandryjski, Mały, Artystyczny; wybitne inscenizacje i wybitni aktorzy.
9. **Kultura Srebrnego Wieku**: podłoże filozoficzno-światopoglądowe, najważniejsze stowarzyszenia artystyczne („Argonawty”, „Mir iskusstwa”, „Sojuz russkich chudożników”, „Bubnowyj walet”, „Gołubaja roza” i inne); erupcja stylów i kierunków twórczości (impresjonizm, abstrakcjonizm, prymitywizm, ekspresjonizm, kubizm, futuryzm, konstruktywizm, suprematyzm, „łucyzm”). Tradycja i nowatorstwo w kulturze: moderna, awangarda, filozofia religijna, symbolizm. Idea syntezy sztuk, jej geneza i konkretne przejawy. Ilustracja nowych tendencji (w muzyce: A. Skriabin, I. Strawiński, S. Rachmaninow), malarstwie (I. Lewitan, M. Wrubel, M. Niestierow, K. Malewicz, N. Gonczarowa, M. Łarionow, W. Kandinski, W. Tatlin) i poezji (A. Biely, A. Błok, W. Majakowski, W. Chlebnikow). S. Diagilew jako propagator sztuki rosyjskiej na Zachodzie i jego współpracownicy.
10. Osiągnięcia **kina radzieckiego** w latach 20. i 30. XX wieku
11. **Kultura totalitarna**: podłoże światopoglądowe, pojęcie socrealizmu, architektura, malarstwo, rzeźba, muzyka, fenomen pieśni masowej; mitologia totalitarna (Pawlik Morozow, Zoja Kosmodiemjańska, przodownicy pracy).
12. **Kultura późnego ZSRR** (1956–1985): rozwój kultury nieoficjalnej: samizdat, tamizdat, malarstwo i rzeźba nonkonformistyczne, poezja śpiewana; rozkwit sztuki teatralnej (G. Towstonogow, J. Lubimow, A. Efron); sukcesy sztuki filmowej (M.

Romm, M. Kałatozow, G. Kozincew, A. Tarkowski, S. Tałankin, I. Auerbach, E. Riazanow).

- 13. Życie kulturalne emigracji** rosyjskiej w XX wieku: przyczyny emigracji, trzy fale przesiedleń, główne centra; główne nurty ideologiczne i estetyczne; najwybitniejsi przedstawiciele diaspory (oprócz pisarzy): S. Rachmaninow, I. Strawiński, F. Szalapin, S. Diagilew, V. Kandinsky, M. Chagall, N. Roerich, rodzina Struwe, N. Bierdiajew, W. Horovitz, W. Rostropowicz, R. Nuriejew, M. Barysznikow.

LITERATURA ROSYJSKA XX WIEKU

Lata dwudzieste (1917-1921, 1921-29)

Sytuacja polityczno-społeczna. Postawy inteligencji wobec przewrotu bolszewickiego i odzwierciedlenie ich w literaturze. Wojna domowa i okres komunizmu wojennego. „Pierwsza emigracja”.

Polaryzacja życia literackiego i kulturowego. Pisarze proletariaccy i „współwędrowcy” (poputcziki). Najważniejsze ugrupowania literackie. Koncepcje nowej sztuki. Szkoła formalna.

Poezja porewolucyjna: A. Achmatowa, M. Cwietajewa, S. Jesienin, B. Pasternak.

Dwukierunkowość tematyczna i warsztatowa prozy. Ornamentalizm jako nowa tendencja stylistyczna. Twórczość I. Babla, B. Pilniaka, M. Bułhakowa, Je. Zamiatina. M. Zoszczenko i inni przedstawiciele nurtu satyrycznego. Powieść historyczna jako proza maski. Teatr i twórczość dramatyczna: tradycja i nowatorstwo. Widowiska masowe, agitspektakle.

Lata trzydzieste (1929-1941)

I Zjazd Związku Pisarzy Radzieckich. Realizm socjalistyczny i soczakaz. Propagandowa i dydaktyczna funkcja literatury. „Epicyzacja” poezji prowadząca ku jej upadkowi. Schemat fabularny w powieść produkcyjnej, dydaktycznej i powieści o kolektywizacji wsi. A. Płatonow – „pisarz osobny”; motywy projektu filozoficznego N. Fiodorowa w twórczości Płatonowa. „Jeżowszczyzna” i jej wielokierunkowe konsekwencje.

Proza emigracyjna: I. Bunin, W. Nabokov.

Dramat: propaganda „rewolucyjnej heroiki”. Osobliwości baśni scenicznej Je. Szwarca. Dramaturgia M. Bułhakowa.

Okres II wojny światowej (1941-45) i schyłku stalinizmu (1945-1953)

Reportaż frontowy. Krótkie formy prozy „ku pokrzepieniu serc”. Powojenne pseudopanoramyczne, wielkie powieści wojenne, zakłamujące rzeczywistość. Prekursorka prozy „prawdy okopów” – *W okopach Stalingradu* W Niekrasowa.

Okres „żdanowszczyzny”. Socrealizmu ciąg dalszy: teoria „bezkonfliktowości” i „wintika”
Walka z tzw. kosmopolityzmem.

Lata 1953-1985 i ich odmienne poszczególne okresy (1953-64; 1964- 1985)

„Odwilż”. Referat Chruszczowa. Dekrety rehabilitacyjne. Rychłe oficjalne załamanie „nowego” kursu ideowego: nagonka na B. Pasternaka, procesy kryminalne pisarzy. Początki i bogaty rozwój wolnej literatury rosyjskiej. Sam- i tamizdat: różnorodność tematyczna, rodzajowa, gatunkowa i warsztatowa.

Proza epoki „odwilży”. Powieści prozy „młodzieżowej miejskiej” (W. Aksionow) oraz „młodzieżowej wiejskiej” (G. Władimow, A. Riekiemczuk). Nurt obrachunkowy i początki tematu łagrowego. A. Sołżenicyn, W. Szałamow. Poezja: poeci „nowej fali”, „poezja estradowa”.

Epoka „zastoju”. Proza „wiejska” – jej najważniejsi przedstawiciele. Proza „moralnego niepokoju” – J. Trifonow. Proza historyczna i wspomnieniowa. Moskiewska szkoła prozy. Najważniejsze utwory A. Sołżenicyna, W. Aksionowa, W. Wojnowicza, G. Władimowa, A. Sieniawskiego i W. Jerofiejewa.

M. Gorbaczow: „jawność” i „przebudowa”. „Wskrzeszone cienie” – twórcy i ich utwory w oficjalnym druku.

NAJNOWSZA LITERATURA ROSYJSKA

Przemiany w życiu literackim w epoce głośności i pieriestrojki.

Elementy postmodernizmu w najnowszej literaturze rosyjskiej.

Mitologizm w najnowszej literaturze rosyjskiej.

Najważniejsze nurty w najnowszej literaturze rosyjskiej.

Życie i twórczość Josifa Brodskiego.

Gatunek anytytopii w literaturze po 1985 roku.

Proza kobiet.

Proza Władimira Makanina.

Proza Wiktora Pielewina.

Proza Michaiła Szyszkina.